

Latvijas pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitāte: makroekonomiskā un mikroekonomiskā perspektīva

Edgars Voļskis

Jūnijs, 2026

Funded by
the European Union
NextGenerationEU

RBS RIGA BUSINESS SCHOOL
Riga Technical University

BALTIC
FINANCE
CENTER

Latvijas pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitāte: makroekonomiskā un mikroekonomiskā perspektīva

Specializētais ekspertīzes pētījums

2026. gada jūnijs

Autors: Dr. oec. Edgars Voļskis

© Rīgas Tehniskā universitāte, Rīgas Biznesa skola, 2026

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Pētījums finansēts no Eiropas Komisijas Atveseļošanas un noturības mehānisma projekta Nr. 5.2.1.1.i.0/1/23/l/CFLA/001 "Zināšanu un pētniecības kapacitātes stiprināšana noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas, finanšu tehnoloģiju un sektora analīzes jomās" līdzekļiem.

Baltijas Finanšu centrs
RTU Rīgas Biznesa skola
Ķīpsalas iela 6, Rīga,
Latvija, LV-1048
finance@rbs.lv
<https://finance.rbs.lv>

SATURS

1. Pētījuma mērķis un uzdevumi	4
2. Latvijas pensiju sistēmas makroekonomiskā aspekta aprēķini	6
3. Latvijas pensiju sistēmas mikroekonomiskais vērtējums	14
Secinājumi	22
PIELIKUMS	26

1. PĒTĪJUMA MĒRĶIS UN UZDEVUMI

Latvijas pensiju sistēmu tādas finanšu institūcijas kā Starptautiskais Valūtas fonds, Pasaules Banka un Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka ir raksturojušas kā relatīvi noturīgu pret demogrāfiskajiem riskiem, pateicoties tās daudzlīmeņu dizainam^{1,2}. Sistēma laika gaitā ir spējusi pilnveidoties un attiecīgi pielāgoties pārmaiņām un krīzēm, vienlaikus īstenojot pakāpenisku tās attīstību gan kvantitatīvi no ekonomiskā viedokļa, gan kvalitatīvi, nodrošinot sistēmas sociālo funkciju izpildi. Tomēr demogrāfiskie riski un adekvāta pensiju līmeņa nodrošināšana joprojām ir aktuāli ilgtermiņa izaicinājumi, kā rezultātā Latvijas pensiju sistēma katru gadu valsts konsolidētā budžeta sagatavošanas procesā kļūst par politisko diskusiju objektu. Gan valdībā, gan parlamentā tiek apspriestas pensiju sistēmas reformas, kuru pamatā ir iemaksas pensiju kapitālam 20% apmērā – proporcijas izmaiņas starp 1. un 2. pensiju līmeni vai 2. līmeņa turpmākā nepieciešamība pensiju sistēmas ietvaros. Publiskajās diskusijās par pensiju sistēmas reformām būtiska uzmanība bieži tiek pievērsta tieši fiskālajiem mērķiem makroekonomiskā līmenī. Iedzīvotāju individuālie mērķi mikroekonomiskā līmenī nereti paliek sekundāri, lai gan tiem, kombinācijā ar individuālu darba gadu aktivitātēm un pieņemtajiem sociālekonomiskajiem lēmumiem, ir tieša ietekme uz iedzīvotāju labklājību vecumdienās.

Šī pētījuma mērķis ir izvērtēt Latvijas pensiju stabilitāti ilgtermiņā no makroekonomiskā un mikroekonomiskā aspekta, balstoties uz Latvijas sociālekonomisko un demogrāfisko rādītāju prognozēm līdz 2070. gadam.

Makroekonomiskais aspekts tiek vērtēts, prognozējot valsts speciālā sociālās apdrošināšanas budžeta tekošo un kumulatīvo fiskālo bilanci atkarībā no vecuma pensiju apdrošināšanai novirzīto iemaksu (20%) pārdales proporcijas starp 1. un 2. pensiju līmeni. Mikroekonomiskais aspekts tiek vērtēts no pensiju sistēmas dalībnieka individuālā viedokļa, prognozējot nākotnes pensiju ienākumu atvietošanas līmeni pret individuāla darba ienākumiem darba stāža laikā.

Pētījuma gaitā autoram bija iespēja tikties ar Latvijas Bankas pārstāvjiem un iepazīties ar metodoloģiju un pieņēmumiem, kas tiek izmantoti sagaidāmā pensiju atvietošanas līmeņa aprēķinos. Latvijas Bankas metodoloģijā ienākumu atvietošanas aprēķinos tiek izmantoti faktiskie statistikas rādītāji par tekošā gada vidējo bruto algu pret jaunpiešķirto pensiju vidējo lielumu tekošajā gadā. Lai noteiktu sagaidāmo atvietošanas līmeni nākotnē, tiek izmantotas prognozes par darba vecuma iedzīvotāju

¹ Stabina, S. and Palmer, E. (2019), *The Latvian NDC Scheme: Success Under a Decreasing Labor Force*, Social Protection and Jobs Discussion Paper No. 1902, World Bank, Washington, DC. <https://doi.org/10.1596/31648>

² Vojskis, E. (2014), "Latvia's multipillar pension system: new challenges in the wake of the economic crisis", in Clements, B. J., Eich, F. and Gupta, S. (eds.), *Equitable and Sustainable Pensions: Challenges and Experience*, International Monetary Fund, Washington, DC. <https://doi.org/10.5089/9781616359508.071.ch018>

skaitu, ekonomikas izaugsmi un sagaidāmo 2. pensiju līmeņa ienesīgumu (OECD). Balstoties uz to, tiek prognozēts gan vidējās algas pieaugums, gan individuālā pensiju kapitāla sagaidāmais pieaugums. Individuālā pensiju kapitāla prognozētais pieaugums tiek salīdzināts ar prognozēto ikgadēji jaunpiešķirto vecuma pensiju vidējo apmēru nākotnē, ņemot vērā prognozēto vecuma pensiju saņēmēju skaitu. Pensiju sistēmas dalībnieka iesaiste 3. pensiju līmenī šeit netiek skatīta. Šī metodoloģija dod iespēju izvērtēt Latvijas pensiju sistēmas nākotnes riskus saistībā ar demogrāfiskās struktūras pasliktināšanos, kā arī akcentē 2. līmeņa nozīmīgumu individuālā pensiju kapitāla veidošanā.

Lai vērtētu pensiju sistēmas stabilitāti un tās finansiālo un sociālekonomisko ilgtspēju kopumā, šajā pētījumā tika izstrādāti vairāki nākotnes prognožu scenāriji attiecībā uz 20% iemaksu pārdali starp 1. un 2. pensiju līmeni, analizējot rezultātus gan makroekonomiskajā, gan mikroekonomiskajā aspektā. Tika izveidoti arī vairāki pensiju sistēmas dalībnieku portreti atkarībā no 2. līmeņa plānu izvēlēm un dalības 3. pensiju līmenī dažādos laika periodos.

2. LATVIJAS PENSIJU SISTĒMAS MAKROEKONOMISKĀ ASPEKTA APRĒĶINI

Lai veiktu Latvijas pensiju stabilitātes izvērtējumu ilgtermiņā, pētījuma ietvaros ir izstrādāts daudzfaktoru analīzes makroekonomiskais modelis. Ar tā palīdzību tiek noteikti un prognozēti valsts vecuma pensiju budžeta ieņēmumi, izdevumi un tekošais un kumulatīvais saldo par periodu no 2025. līdz 2070. gadam.

Lai aprēķinātu un ilgtermiņā prognozētu pensiju budžeta izdevumu un ieņēmumu dinamikas rādītājus, tiek apkopoti Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras vēsturiskie statistikas dati par sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumiem un izdevumiem periodā no 2002. līdz 2024. gadam, atsevišķi skatot datus par vecuma pensiju budžeta rādītājiem. Katram no šiem rādītājiem tiek aprēķināti ikgadējie pieauguma koeficienti (%) pret iepriekšējo pārskata periodu, no kuriem tiek noteikts gan vidējais (*mean*) izmaiņu koeficients, gan šo izmaiņu mediāna (*median*) minētajā vēsturiskajā periodā.

Lai uzbūvētu modeli, tiek atlasīti Latvijas makroekonomisko un demogrāfisko rādītāju dati analīzes periodā, kuriem ir tieša ekonomiskā ietekme/korelācija gan uz pensiju budžeta ieņēmumiem, gan uz izdevumiem. Šie rādītāji ir sekojoši:

Pensiju budžeta ieņēmumu ietekmējošie/elastības koeficienti (β):

- IKP uz vienu iedzīvotāju (2020. g. salīdzināmajās cenās³) un tā izmaiņas
- Vidējā alga (bruto) EUR un tās izmaiņas
- Strādājošo skaits un to izmaiņas

Pensiju budžeta izdevumus ietekmējošie/elastības koeficienti (β):

- IKP uz vienu iedzīvotāju (2020. g. salīdzināmajās cenās⁴) un tā izmaiņas
- Vidējā alga (bruto) EUR un tās izmaiņas
- Vecuma pensiju saņēmēju skaits un to izmaiņas

Arī šiem rādītājiem tiek aprēķināti ikgadējie izmaiņu koeficienti (%), kā arī to vidējās un mediānas izmaiņas pārskata periodā. Tālāk tiek noteikts, cik lielā mērā šo rādītāju izmaiņas ir saistītas ar pensiju budžeta ieņēmumu un izdevumu izmaiņām, aprēķinot elastības koeficientus (skatīt 1. un 2. tabulu). Veidojot ieņēmumu un izdevumu prognozes un sekojoši aprēķinot tos ietekmējošos elastības koeficientus (β), kuri ir norādīti 1. un 2. tabulās, tiek izmantotas Eiropas Komisijas prognozes par iepriekš

³ Centrālā statistikas pārvalde (2024), *Iekšzemes kopprodukts un pievienotā vērtība – gada dati*, pieejams: <https://data.stat.gov.lv>

⁴ Centrālā statistikas pārvalde (2024), *Iekšzemes kopprodukts un pievienotā vērtība – gada dati*, pieejams: <https://data.stat.gov.lv>

norādīto makroekonomisko rādītāju izmaiņu prognozēm periodā no 2025. līdz 2070. gadam.

1. tabula. Pensiju budžeta ieņēmumu ietekmējošo elastības koeficientu (β) aprēķina rezultātu apkopojums

Rādītājs (2002–2024)	IKP uz iedzīvotāju (2020. g. salīdzināmās cenās)	Vidējās algas (bruto) izmaiņas	Strādājošo skaita izmaiņas	Ieņēmumu YoY izmaiņas
Vidējās izmaiņas (%)	4,22%	9,36%	-0,38%	8,71%
Mediānās izmaiņas (%)	4,36%	7,80%	-0,05%	8,88%
Vidējo izmaiņu elastības koeficienti (β)	0,48	1,07	-0,04	1,00
Mediāno izmaiņu elastības koeficienti (β)	0,49	0,88	-0,01	1,00

2. tabula. Pensiju budžeta izdevumu ietekmējošo elastības koeficientu (β) aprēķina rezultātu apkopojums

Rādītājs (2002–2024)	IKP uz iedzīvotāju (2020. g. salīdzināmās cenās)	Vidējās algas (bruto) izmaiņas	Vecuma pensiju saņēmēju skaita izmaiņas	Izdevumu YoY izmaiņas
Vidējās izmaiņas (%)	4,22%	9,36%	-0,62%	7,75%
Mediānās izmaiņas (%)	4,36%	7,80%	-0,83%	5,49%
Vidējo izmaiņu elastības koeficienti (β)	0,54	1,21	-0,08	1,00
Mediāno izmaiņu elastības koeficienti (β)	0,79	1,42	-0,15	1,00

Sekojoši, lai prognozētu pensiju budžeta ieņēmumus un izdevumus katram prognozes gadam periodā no 2025. līdz 2070. gadam, katram no tiem ar matricu reizināšanas metodoloģiju tiek izveidoti sekojoši prognožu algoritmi:

$$\Delta PY (\text{ieņēmumi}) = (\beta_1 \times \Delta IKP) + (\beta_2 \times \Delta Alga) + (\beta_3 \times \Delta \text{Strādājošo skaits})$$

$$\Delta PY (\text{izdevumi}) = (\beta_4 \times \Delta IKP) + (\beta_5 \times \Delta Alga) + (\beta_6 \times \Delta \text{Pensionāru skaits})$$

Izmantojot šos algoritmus, tiek aprēķināts prognozētais pensiju budžeta ieņēmumu un izdevumu pieaugums procentos katram gadam attiecībā pret iepriekšējo gadu. Par prognožu bāzi tiek izmantots 2024. gada ieņēmumu un izdevumu budžeta fakts. Pensiju budžeta ieņēmumu fakts tiek ekstrapolēts no 14% (2024. gada 1. pensiju līmenim novirzītie ieņēmumi) uz kopējiem 20%, kas tiek novirzīti pensiju sistēmas

iemaksām kopumā. Šādi tālākās prognozes var vērtēt dažādos scenārijos atkarībā no 20% pārdales starp 1. un 2. pensiju līmeni.

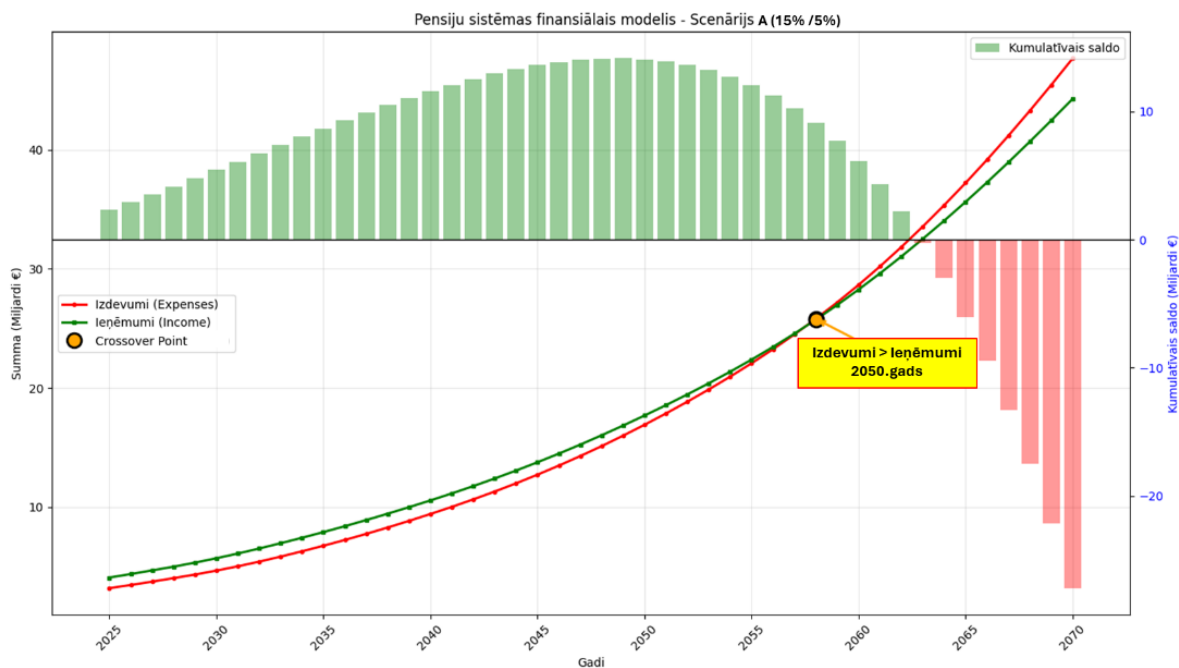
Tālāk tiek izstrādāti pieci prognožu scenāriji:

1. **A scenārijs** – kopējā iemaksu summa pensiju apdrošināšanai 20% tiek pārdalīta starp 1. un 2. pensiju līmeni – 15%/5%
2. **B scenārijs** – kopējā iemaksu summa pensiju apdrošināšanai 20% tiek pārdalīta starp 1. un 2. pensiju līmeni – 14%/6%
3. **C scenārijs** – kopējā iemaksu summa pensiju apdrošināšanai 20% tiek pārdalīta starp 1. un 2. pensiju līmeni – 16%/4%
4. **D scenārijs** – kopējā iemaksu summa pensiju apdrošināšanai 20% tiek pārdalīta starp 1. un 2. pensiju līmeni – 13%/7%
5. **E scenārijs** – hibrīda scenārijs atbilstoši pašreizējam sistēmas dizainam. Kopējā iemaksu summa pensiju apdrošināšanai 20% tiek pārdalīta starp 1. un 2. pensiju līmeni līdz 2028. gadam – 15%/5%, pēc 2028. gada – 14%/6%.

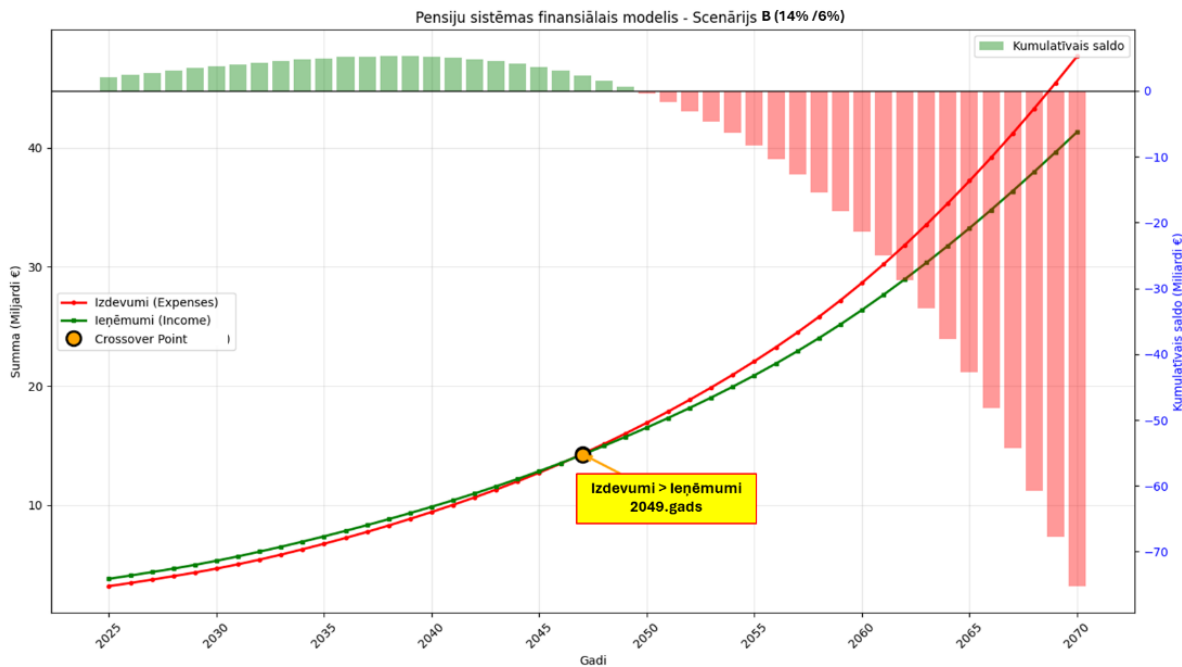
Izdevumi tiek koriģēti atbilstoši procentuālajai starpībai starp scenārijā noteikto 1. līmeņa likmi un 2024. gada bāzes likmi – 14%.

1.–5. attēlā ir atspoguļoti iegūtie rezultāti, kur katram scenārijam norādīts arī gads, kurā izdevumi pārsniedz ieņēmumus. Prognozējot ieņēmumus un izdevumus katram gadam prognozu periodā, tiek aprēķināts tekošā gada neto rezultāts kā starpība starp ieņēmumiem (zaļā līkne) un izdevumiem (sarkanā līkne), kā arī uzkrātais pozitīvais (stabiņi) vai negatīvais (rozā stabiņi) kumulatīvais saldo.

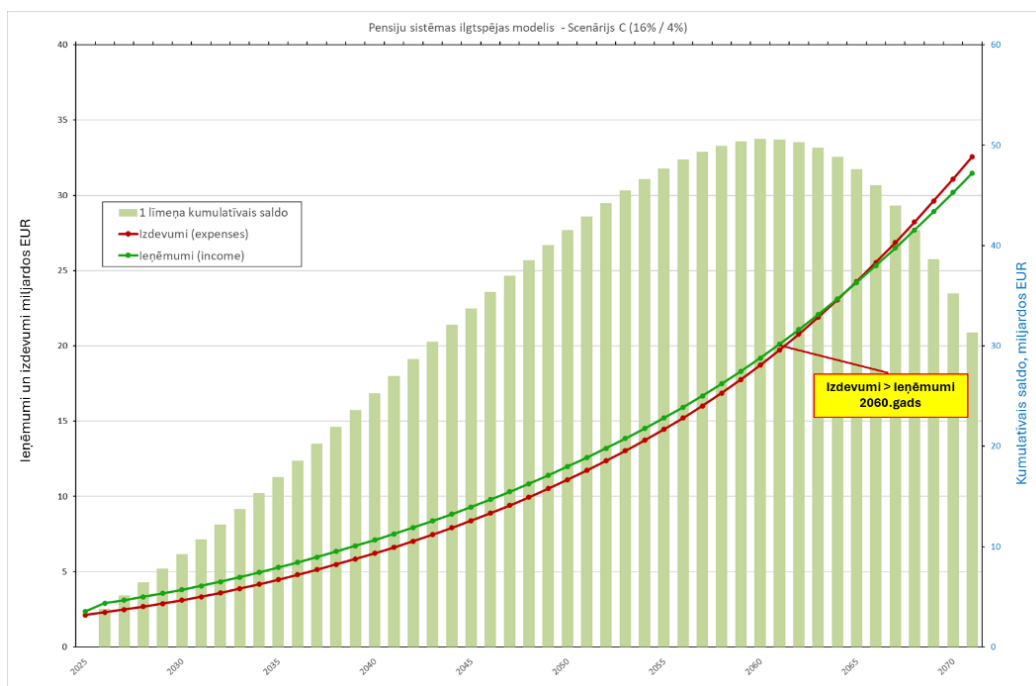
1. attēls. A scenārijs. 2025.–2070. g. pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni tiek noteikta 15%/5%

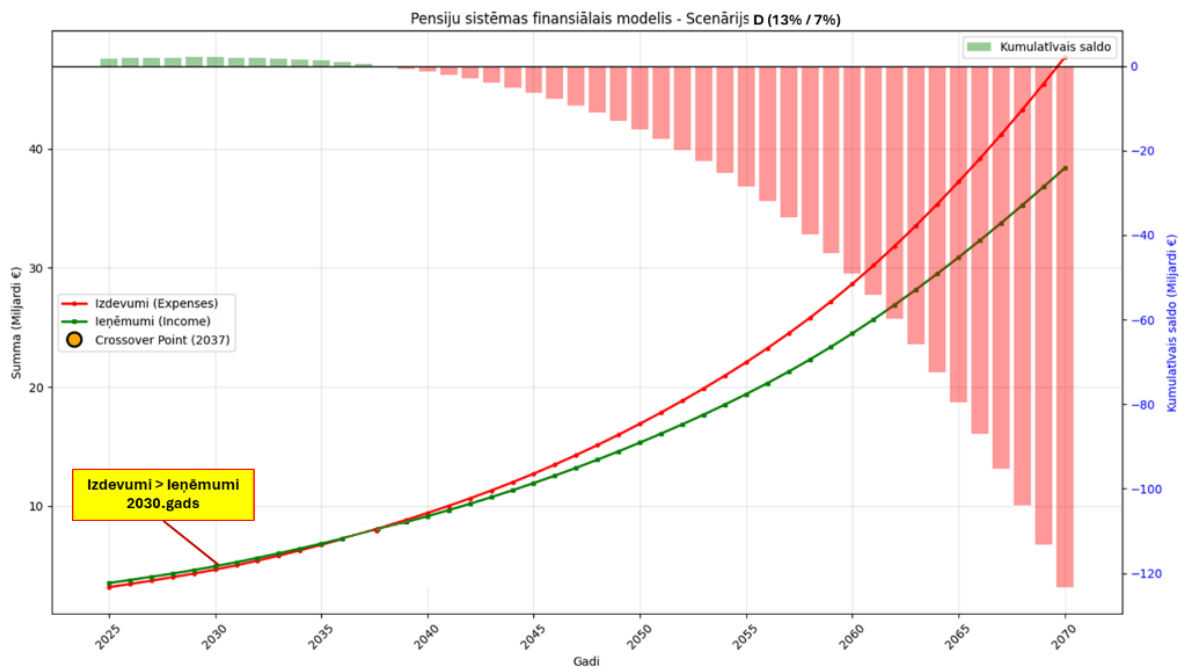
2. attēls. B scenārijs. 2025.–2070. g. pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni tiek noteikta 14%/6%

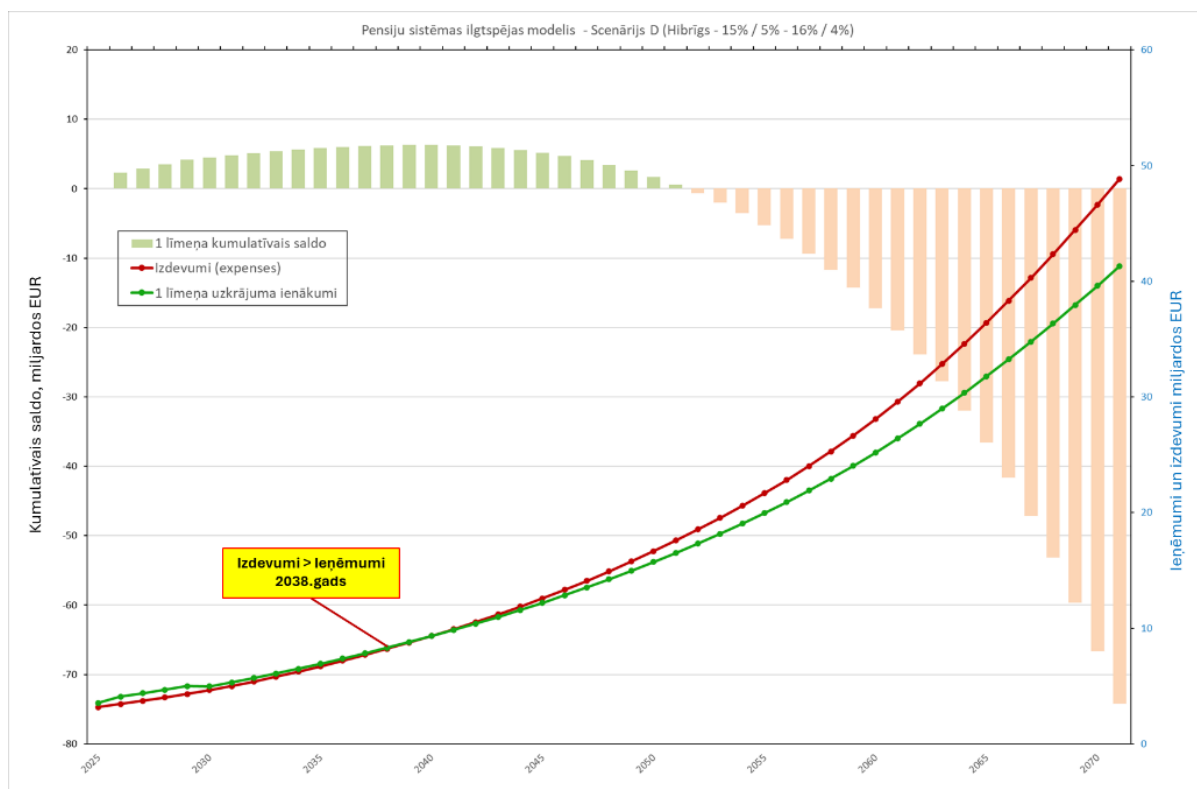
3. attēls. C scenārijs. 2025.–2070. g. pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni tiek noteikta 16%/4%

4. attēls. D scenārijs. 2025.–2070. g. pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni tiek noteikta 13%/7%

5. attēls. E scenārijs (hibrīda scenārijs). 2025.–2070. g. pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni līdz 2028. gadam tiek noteikta 15%/5%, pēc 2028. gada – 14%/6%

3. tabulā ir apkopoti iegūtie rezultāti attiecībā uz pensiju apdrošināšanas budžeta tekošā un kumulatīvā saldo iestāšanās gadu, scenāriji ir ranžēti dilstošā kārtībā.

3. tabula. Pensiju speciālā budžeta stabilitātes prognozes atbilstoši pētījumā analizētajiem scenārijiem

Pozīcija	Scenārijs Nr.	Iemaksu likme 1. līmenī (%)	Iemaksu likme 2. līmenī (%)	Tekošais gads Δ Izdevumi > Ieņēmumi	Gads – negatīvais kumulatīvais saldo
1	C	16	4	2060	2071
2	A	15	5	2050	2063
3	E	15/14	5/6	2039	2051
4	B	14	6	2038	2050
5	D	13	7	2030	2039

Apskatot visus piecus prognožu scenārijus, secināms, ka pētījuma modeļa ietvaros visilgāk pozitīvu pensiju budžeta uzkrāto kumulatīvo saldo saglabā C scenārijs, kurā iemaksu pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni ir 16%/4%, kā arī A scenārijs, pieņemot, ka iemaksu pārdales proporcija starp 1. un 2. pensiju līmeni saglabājas nemainīga kā 2025. gadā – 15%/5%.

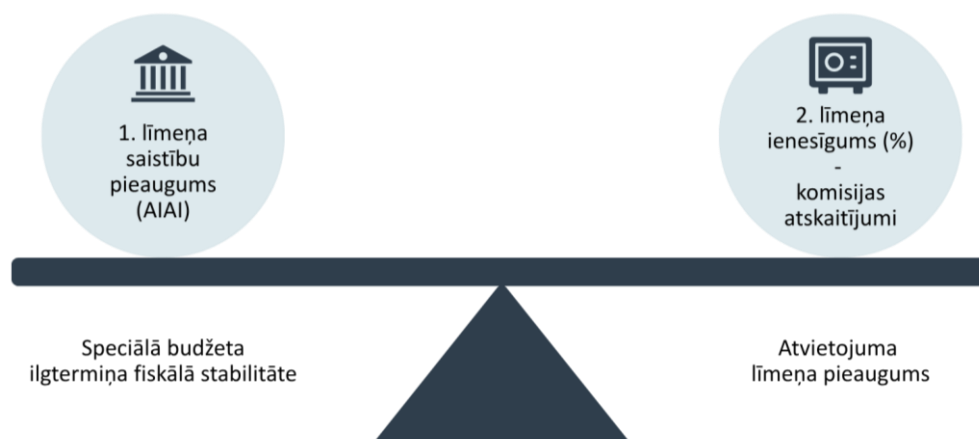
Savukārt D scenārijā ar pārdali 13%/7% risks ir augstāks, modeļa ietvaros prognozējot, ka jau ap 2030. gadu izdevumi sāk pārsniegt ieņēmumus, un ap 2039. gadu veidojas negatīvs pensiju budžeta kumulatīvais saldo.

Papildus speciālā budžeta ilgtermiņa stabilitātes novērtējumam ir svarīgi vērtēt pensiju sistēmas ilgtspēju no tās individuālo dalībnieku aspekta. Šim nolūkam tiek prognozēts un analizēts individuālo pensiju sistēmas dalībnieku sagaidāmais ienākumu atvietošanas līmenis un pensijas apmērs monetārā izteiksmē, sasniedzot likumā noteikto pensionēšanās vecumu. Šī iemesla dēļ ir svarīgi vērtēt ne tikai kopējo veikto iemaksu lielumu pensiju sistēmā, bet arī:

- 2. pensiju līmeņa iemaksu proporciju no 20% kopējās iemaksas, kas tiek ieguldīta dalībnieka izvēlētajā pensiju plānā un tālāk plāna definētajos finanšu instrumentos, veidojot fondēto pensiju kapitālu;
- 2. līmeņa pensiju plānu vidējo ienesīguma līmeni un plānu pārvaldnieku komisiju atskaitījumus dalībnieka darba stāža periodā;
- periodu, kurā dalībnieka fondētais pensiju kapitāls tiek turēts noteiktā pensiju plānā (izmantojot iespēju to mainīt divas reizes gadā).

Lai ilgtermiņā balansētu speciālā budžeta fiskālo stabilitāti, adekvātu atvietošanas līmeni individuālajam sistēmas dalībniekam⁵ un saglabātu uzkrātā pensiju kapitāla pirktspēju nākotnē, ir būtiski, ka vidējais ienesīgums dalībnieka izvēlētajos 2. līmeņa plānos pēc komisijas atskaitījumiem pārsniedz gan apdrošināšanas iemaksu algu indeksu (AIAI)⁶, gan vidējo patēriņa cenu indeksu (PCI) darba stāža periodā.

6. attēls. Pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitātes nodrošinājums caur 1. un 2. pensiju līmeņa līdzsvaru

⁵ OECD (2023), *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

⁶ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (2023), *Apdrošināšanas iemaksu algas indeksi (2023. gadam)*, pieejams: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/media/5553/download>

Izpildoties šiem nosacījumiem, tiek nodrošināts, ka 2. līmeņa fondētā pensiju kapitāla pieaugums būs lielāks nekā 1. līmeņa pensiju indeksēto un valsts uzkrāto saistību palielinājums pret attiecīgo individuālo pensiju sistēmas dalībnieku. Šis pieņēmums ir būtisks katram dalībniekam, lai uzkrātais pensiju kapitāls nākotnē algu un patēriņa cenu inflācijas ietekmē spētu saglabāt pirktspēju.

Tāpēc 3. tabulā norādītie rezultāti E un B scenārijiem arī varētu tikt uzskatīti kā pensiju sistēmas stabilitāti nodrošinoši ilgtermiņā (vismaz līdz 2050. gadam), ņemot vērā kopējās pensiju sistēmas stabilitātes riska svāra pārdali starp individuālo pensiju dalībnieku (tā ienākumu atvietošanas līmeņa nodrošinājumu) un valsts pensiju sistēmu kopumā (speciālā budžeta ilgtermiņa fiskālo stabilitāti).

3. LATVIJAS PENSIJU SISTĒMAS MIKROEKONOMISKAIS VĒRTĒJUMS

Lai analizētu Latvijas pensiju sistēmas ilgspēju gan makroekonomiskajā aspektā, gan no individuālās labklājības perspektīvas, šajā pētījuma sadaļā tiek vērtēts indivīda darba ienākumu atvietošanas līmenis (%). Pensiju sistēmas sociālā taisnīguma nodrošinājums izriet no katra dalībnieka individuālās motivācijas un ilgtermiņa līdzdalības sistēmā, veicot regulāras sociālās iemaksas, lai nākotnē saņemtu iemaksām atbilstošu pensiju no katra pensiju sistēmas dalībnieka mikroekonomiskā skatījuma. Atvietošanas līmeņa rādītājs tiek aprēķināts no individuālā sistēmas dalībnieka kopējā uzkrātā pensiju kapitāla lieluma un no tā izrietošā un aprēķinātā vecuma pensijas lieluma pirms došanās pensijā likumdošanā noteiktajā vecumā. Individuālais pensiju kapitāls katram dalībniekam darba stāža laikā veidojas no veiktajām valsts obligātajām sociālās apdrošināšanas iemaksām (VSAOI) 20% apmērā, pārdalot tās starp 1. un 2. līmeni, un brīvprātīgi veiktajām iemaksām 3. pensiju līmeņa pensiju plānos. Iemaksas katrā no trīs līmeņiem tiek uzkrātas dalībnieka individuālajos pensiju kontos un katra pensiju sistēmas dalībnieka pensiju kapitāla pieauguma pamatā ir:

- a) Individuālie 1. pensiju līmeņa konti, kuru izveidi, pārvaldi un uzskaiti veic VSAA. Šajos kontos tiek novirzīta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu daļa, kas paredzēta vecuma pensiju apdrošināšanai (20%) un tālāk tā tiek sadalīta starp 1. pensiju līmeņa uzkrājumu (pašreiz 15%) un 2. līmeņa uzkrājumu (pašreiz 5%). 1. pensiju līmeņa iemaksas tiek novirzītas valsts speciālās pensiju apdrošināšanas budžeta vajadzībām. Vienlaicīgi VSAA, atkarībā no veiktajām iemaksām, aprēķina un uzkrāj ilgtermiņa pensijas saistības (*notional liabilities*) pret katru sistēmas dalībnieku. Būtiski ir atzīmēt, ka katru gadu VSAA šīs uzkrātās saistības katra dalībnieka individuālajā pensiju kontā indeksē ar AIAI, kas atspoguļo valstī nodarbināto vidējo algas ikgadējo pieauguma bāzi procentos pret iepriekšējo kalendāro gadu. Kapitāla indeksu aprēķina, izmantojot šādu formulu:

$$I_{ti} = \frac{A_{(t_i-1 \text{ 1. aug.}-t_i \text{ 31. jūl.})}}{A_{(t_i-2 \text{ 1. aug.}-t_i-1 \text{ 31. jūl.})}}, \text{ kur}$$

I_{ti} – kapitāla indekss t_i gadā;

$A_{(t_i-1 \text{ 1. aug.}-t_i \text{ 31. jūl.})}$ – sociālās apdrošināšanas iemaksu algu summa no t_i-1 gada 1. augusta līdz t_i gada 31. jūlijam;

$A_{(t_i-2 \text{ 1. aug.}-t_i-1 \text{ 31. jūl.})}$ – sociālās apdrošināšanas iemaksu algu summa no t_i-2 gada 1. augusta līdz t_i-1 gada 31. jūlijam.

- b) Katra dalībnieka individuāli izvēlētajā un privāti pārvaldītajā 2. līmeņa pensiju plānā novirzītā VSAOI iemaksu daļa (pašreiz 5%) tiek ieguldīta starptautiskos un

vietējos finanšu tirgos un instrumentos, ievērojot likumdošanā noteiktos ierobežojumus, lai ilgtermiņā caur ieguldījumu ienesīgumu nodrošinātu uzkrāto iemaksu un attiecīgi pensiju kapitāla vērtības pieaugumu.

- c) Katram strādājošajam visa darba stāža laikā ir iespējas veikt papildu brīvprātīgās iemaksas individuāli izvēlētajā privātajā 3. līmeņa pensiju plānā pašam vai ar darba devēja atbalstu, kurā, līdzīgi kā 2. pensiju plānā, iemaksas tiek ieguldītas finanšu tirgos un instrumentos, lai ilgtermiņā caur ieguldījumu ienesīgumu nodrošinātu uzkrāto iemaksu un attiecīgi pensiju kapitāla vērtības pieaugumu.
- d) Ilgtermiņā summējot iemaksas visos trijos pensiju līmeņa kontos ar 1. pensiju līmenī uzkrātajām papildu valsts saistībām caur AIAI un ienesīgumu 2. un 3. līmeņa pensiju kontos, atskaitot privāto pārvaldnieku komisijas, darba stāža gadu laikā tiek akumulēts pensiju dalībnieka pensiju kapitāls.
- e) Uzkrātais pensiju kapitāls, sasniedzot likumdošanā noteikto pensionēšanās vecumu, tiek izmantots, nosakot sagaidāmo ikmēneša vecuma pensijas lielumu, pielietojot formulu:

$$P = \frac{K}{G} \div 12, \text{ kur}$$

P – mēneša pensijas lielums;

K – uzkrātā pensiju kapitāla lielums;

G – Latvijas Republikā noteiktais laika posms (gados), par kuru no pensijas piešķiršanas gada plānota vecuma pensijas izmaksa.

Lai veiktu prognozes attiecībā uz sagaidāmo individuālā pensiju dalībnieka pensijas kapitāla pieaugumu, šī pētījuma ietvaros tiek veikti sekojoši soļi:

1. Attiecībā uz 1. līmeņa pensiju kapitāla (nākotnes saistību) pieaugumu, tiek izstrādātās prognozes par ikgadējo nākotnes AIAI no 2025. līdz 2070. gadam.
2. AIAI prognožu aprēķina pamatā ir makro līmeņa aprēķinos izmantotie vēsturiskie un prognozētie dati par IKP, strādājošo skaita un to vidējās algas izmaiņām, kā arī faktiskie AIAI koeficienti no 2002. līdz 2023. gadam. Apkopojot šos datus, tiek aprēķināti katra šo rādītāju β elastības koeficienti pret AIAI izmaiņām minētajā periodā (skatīt 4. tabulu).

4. tabula. AIAI koeficienta ietekmējošo elastības koeficientu (β) aprēķina rezultātu apkopojums

Rādītājs (2002–2024)	IKP uz iedzīvotāju (2020. g. salīdzināmās cenās)	Vidējās algas (bruto) izmaiņas	Strādājošo Skaita izmaiņas	AIAI izmaiņas
Vidējās izmaiņas (%)	4,22%	9,36%	-0,38%	9,93%
Vidējo izmaiņu elastības koeficienti (β)	0,42	0,94	-0,04	1,00

Lai prognozētu AIAI koeficientus katram gadam laika posmā no 2025. līdz 2070. gadam, tiek izmantotas Eiropas Komisijas prognozes 4. tabulā norādītajiem makroekonomiskajiem rādītājiem. Katrs no šiem rādītājiem tiek reizināts ar aprēķinātajiem β elastības koeficientiem. Zemāk ir norādīta AIAI prognožu aprēķina formula katram gadam periodā no 2025. līdz 2070. gadam.

$$\Delta AIAI_n = (\beta_1 \times \Delta IKP) + (\beta_2 \times \Delta Alga) + (\beta_3 \times \Delta Strādājošo skaits)$$

Izmantojot iegūtās prognozes, tiek aplēsts sagaidāmais 1. pensiju līmeņa kapitāla apmērs individuālajam pensiju sistēmas dalībniekam. Šo kapitālu valsts uzskaita kā sagaidāmas nākotnes pensiju izmaksu saistības VSAA ietvaros katra pensiju sistēmas dalībnieka privātajā pensiju kontā.

2. un 3. pensiju līmeņa prognozētā ienesīguma aprēķiniem tiek izmantoti Latvijas Bankas un VSAA apkopotie vēsturiskie dati par 2. un 3. līmeņa pensiju plānu ienesīgumu 10–15 gadu periodā no oficiālā portāla <https://www.manapensija.lv/>. Atsevišķi tiek analizēts ienesīgums konservatīvajos, sabalansētajos un aktīvajos pensiju plānos.

2. un 3. līmeņa plānu ienesīguma apkopojums no 2009. līdz 2024. gadam norādīts 5. tabulā.

5. tabula. Vēsturisko ienesīguma likmju apkopojums

<i>Pensiju plāns/veids</i>	<i>Konservatīvie pensiju plāni</i>	<i>Sabalansētie pensiju plāni</i>	<i>Aktīvie pensiju plāni</i>
<i>2. līmeņa pensiju plāni</i>	3,164%	4,462%	6,419%
<i>3. līmeņa pensiju plāni</i>	-	3,293%	6,611%

Sabalansēto un aktīvo 2. līmeņa fondēto plānu ienesīguma rādītāju mediāna un vidējais rādītājs atbilst OECD pētījumā prognozētajai vidējai ilgtermiņa ienesīguma likmei pensiju fondiem 5,9% apmērā⁷.

4. Veicot nākotnes prognozes par pensiju kapitāla pieauguma dinamiku, izmantojot aprēķinātos ienesīguma koeficientus, no attiecīgā ienesīguma līmeņa tiek atskaitīta sagaidāmā pārvaldnieka komisijas maksa 0,5% apmērā, kas atbilst Latvijas Bankas izvirzītajam mērķa lielumam attiecībā uz pārvaldes komisijas maksas optimizāciju.
5. Ņemot vērā veiktās VSAOI un brīvprātīgās iemaksas visos trīs pensiju līmeņos, kā arī prognozēto kapitāla pieaugumu, tiek aprēķināts kopējais paredzamais pensiju kapitāls. Aprēķini tiek veikti trīs darba stāža scenārijos (35, 40 un 45 gadi), pieņemot dažādu darba gaitu uzsākšanas vecumu līdz pensionēšanās vecumam (65 gadi).
6. Piemērojot formulu $P=K/G/12$, no kopējā uzkrātā pensiju kapitāla tiek aprēķināts indivīda prognozētais mēneša pensijas lielums, sasniedzot likumā noteikto pensionēšanās vecumu.

Pētījumā tiek definēti pieci dažādi pensiju sistēmas dalībnieku portreti, lai vērtētu individuālu pensiju sistēmas dalībnieku sagaidāmo atvietošanas līmeni atkarībā no personīgās aktivitātes un pieņemtajiem lēmumiem saistībā ar pensijas uzkrājuma veidošanu. Portreti balstīti uz dalībnieku lēmumiem par 2. pensiju līmeņa plānu izvēli un maiņu noteiktos dzīves posmos, kā arī dalību 3. pensiju līmenī, kur analīzē tiek izmantots vienots pieņēmums par 10% iemaksām no darba bruto ienākumiem. Pētījuma ietvaros prognozētais summārais ienākumu atvietošanas līmenis no 1. un 2. līmeņa ienākumiem (44%–58%) ir zemāks par OECD rekomendēto 60% minimālo robežu⁸. Tas norāda uz nepieciešamību Latvijas iedzīvotājiem papildināt uzkrājumus ar brīvprātīgām iemaksām. Pasaules Ekonomikas forums norāda, ka daudzlīmeņu pensiju sistēmās adekvāta pensijas līmeņa nodrošināšanai vecumdienās nepieciešami papildu brīvprātīgi uzkrājumi, kuru ieteicamais apmērs ir 10–15% no bruto darba ienākumiem⁹. Uz 10% netieši norāda arī Latvijas nodokļu politikas atbalsts – iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) maksātājiem ir tiesības saņemt IIN atmaksu par iepriekšējā gadā 3. pensiju līmenī veiktajām iemaksām līdz 10% no bruto ienākumiem, nepārsniedzot 4000 EUR gadā¹⁰. Ņemot vērā starptautisko organizāciju rekomendācijas un Latvijas

⁷ OECD (2024), *OECD Pensions Outlook 2024: Improving asset-backed pensions for better retirement outcomes and more resilient pension systems*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/51510909-en>

⁸ OECD (2023), *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

⁹ World Economic Forum (2017), *We'll live to 100 – how can we afford it?*, World Economic Forum, Geneva, <https://www.weforum.org/publications/we-ll-live-to-100-how-can-we-afford-it/>

¹⁰ Latvijas Republika (1993), *Likums "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli,"* <https://likumi.lv/ta/id/56880>

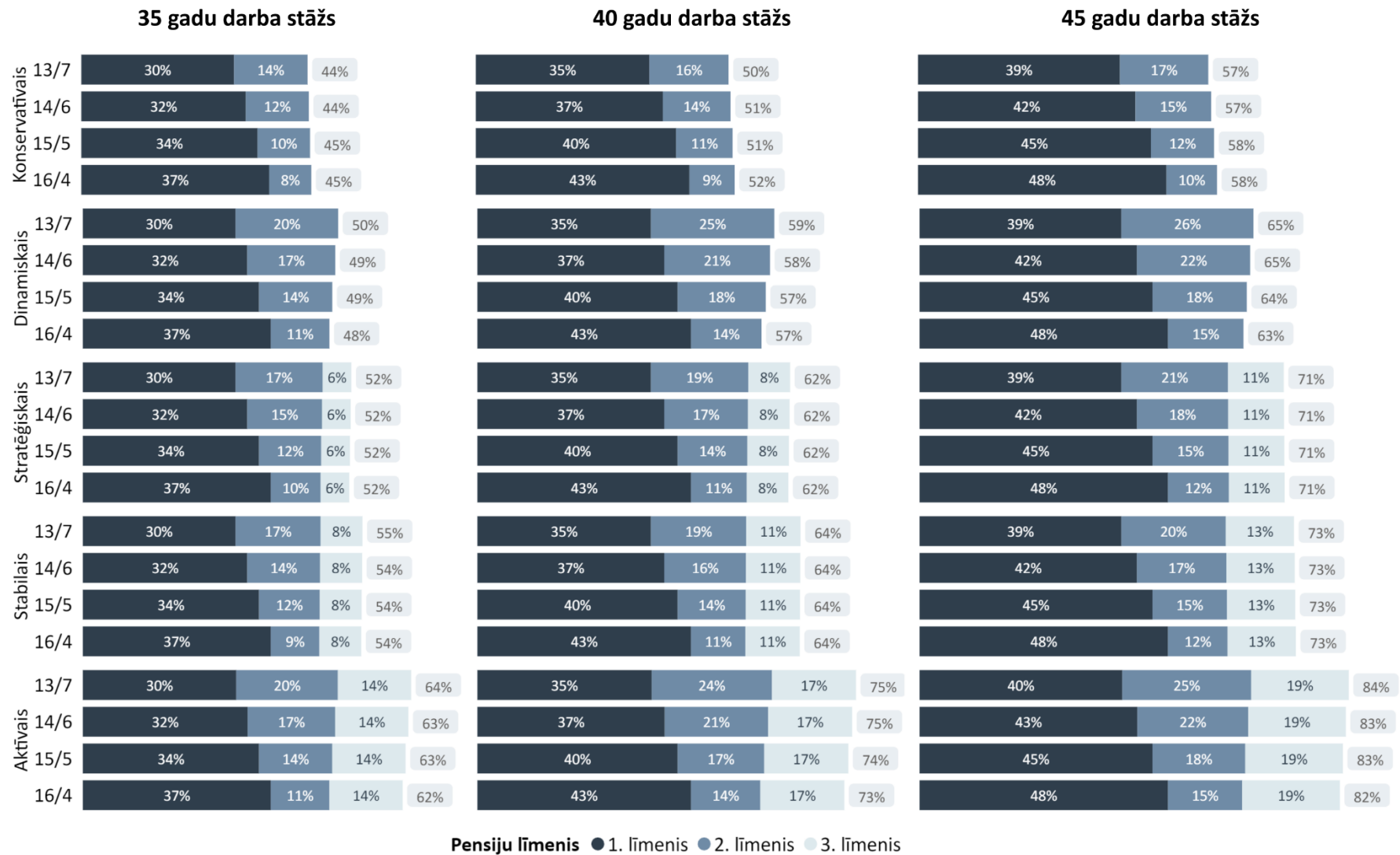
nodokļu politikas ietvaru, modelī tika izmantots pieņēmums, ka 3. pensiju līmeņa iemaksu apmērs ir 10% no bruto darba algas.

6. tabula. Pensiju plānu dalībnieka portreti atkarībā no investīciju aktivitātēm

Dalībnieka portrets	Pensiju līmenis	Investīciju aktivitātes		
		35 gadu darba stāžs	40 gadu darba stāžs	45 gadu darba stāžs
Konservatīvais dalībnieks	2. līmenis	12 gadi dinamiskajā, 12 gadi sabalansētajā, 11 gadi konservatīvajā	13 gadi dinamiskajā, 13 gadi sabalansētajā, 14 gadi konservatīvajā	15 gadi dinamiskajā, 15 gadi sabalansētajā, 15 gadi konservatīvajā
	3. līmenis	Nepiedalās	Nepiedalās	Nepiedalās
Dinamiskais dalībnieks	2. līmenis	31 gads dinamiskajā, 4 gadi konservatīvajā	36 gadi dinamiskajā 4 gadi konservatīvajā	40 gadi dinamiskajā 5 gadi konservatīvajā
	3. līmenis	Nepiedalās	Nepiedalās	Nepiedalās
Stratēģiskais dalībnieks	2. līmenis	19 gadi dinamiskajā, 12 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	22 gadi dinamiskajā, 14 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	25 gadi dinamiskajā, 15 gadi sabalansētajā, 5 gadi konservatīvajā
	3. līmenis	16 gadus iegulda 10% no bruto algas	18 gadus iegulda 10% no bruto algas	20 gadus iegulda 10% no bruto algas
Stabilais dalībnieks	2. līmenis	16 gadi dinamiskajā, 15 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	18 gadi dinamiskajā, 18 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	20 gadi dinamiskajā, 20 gadi sabalansētajā 5 gadi konservatīvajā
	3. līmenis	19 gadus iegulda 10% no bruto algas	22 gadus iegulda 10% no bruto algas	25 gadus iegulda 10% no bruto algas
Aktīvais dalībnieks	2. līmenis	27 gadi dinamiskajā, 4 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	31 gads dinamiskajā, 5 gadi sabalansētajā, 4 gadi konservatīvajā	35 gadi dinamiskajā, 5 gadi sabalansētajā, 5 gadi konservatīvajā
	3. līmenis	23 gadus iegulda 10% no bruto algas	27 gadus iegulda 10% no bruto algas	30 gadus iegulda 10% no bruto algas

Katram augstāk aprakstītajam dalībnieku portretam tiek prognozēts atvietošanas līmenis pie dažādiem 20% pensiju iemaksas likmju pārdales scenārijiem starp 1. un 2. līmeni. Attiecīgi katram dalībnieka portretam pie katra no pārdales scenārijiem tiek prognozēts sagaidāmais atvietošanas līmenis pie 35, 40 un 45 gadu darba stāža, pieņemot pensionēšanos 65 gadu vecumā, atbilstoši pastāvošajai likumdošanai. Prognozētais ienākumu atvietošanas līmenis pensiju plānu dalībnieku portretiem norādīts 7. attēlā, detalizēti rezultāti ir sniegti 1. pielikumā.

7. attēls. Prognozēto ienākumu atvietošanu līmeņu apkopojums dažādiem pensiju plānu dalībnieku portretiem

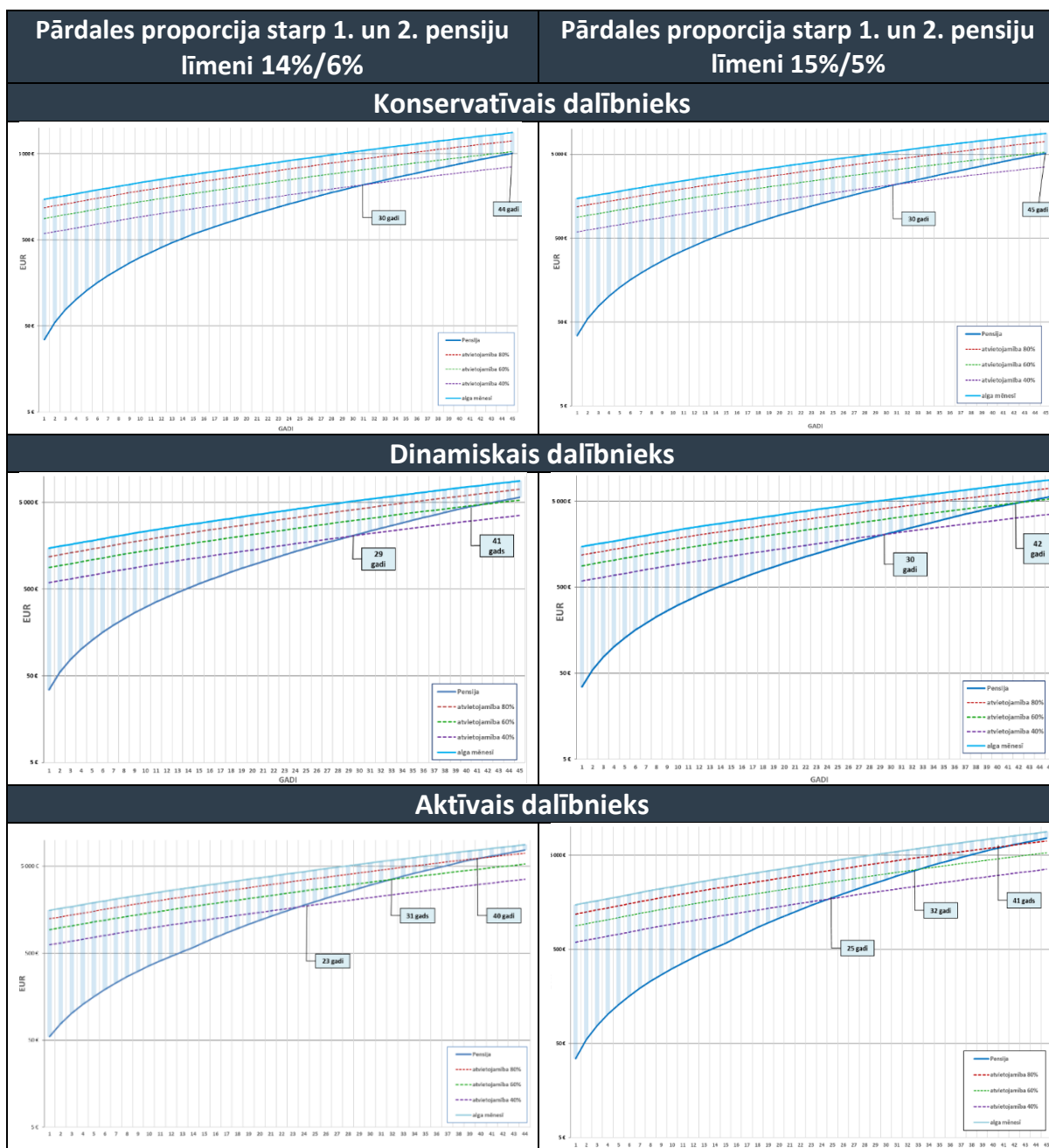
7. tabulā apkopoti iegūtie rezultāti par katra definētā dalībnieka sagaidāmo atvietošanas līmeni. Ņemot vērā, ka makroekonomiskajā skatījumā modeļi ar iemaksu pārdali 14%/6% un 15%/5% nodrošina pensiju budžeta stabilitāti visilgākajā laika periodā, turpmākā analīze fokusējas tieši uz šiem scenārijiem. Rezultāti rāda, ka augstāko atvietošanas līmeni atkarībā no dalības perioda var sasniegt Aktīvais dalībnieks 63–83% robežās, Stabils dalībnieks 54–73% robežās, kā arī Stratēģiskais dalībnieks 52–71% robežās. Savukārt zemāko atvietošanas līmeni uzrāda Dinamiskais dalībnieks (49–65%) un Konservatīvais dalībnieks (44–58%).

7. tabula. Pensiju plānu dalībnieku sagaidāmā atvietošanas līmeņu salīdzinājums

Dalībnieka portrets	Pārdale starp 1. un 2. pensiju līmeni			
	13%/7%	14%/6%	15%/5%	16%/4%
Atvietošanas līmenis ar 35 gadu stāžu				
Konservatīvais dalībnieks	44,13%	44,37%	44,61%	44,85%
Dinamiskais dalībnieks	49,79%	49,22%	48,65%	48,09%
Stratēģiskais dalībnieks	52,37%	52,23%	52,09%	51,95%
Stabils dalībnieks	54,53%	54,45%	54,38%	54,30%
Aktīvais dalībnieks	64,02%	63,48%	62,93%	62,37%
Atvietošanas līmenis ar 40 gadu stāžu				
Konservatīvais dalībnieks	50,30%	50,71%	51,12%	51,52%
Dinamiskais dalībnieks	59,11%	58,26%	57,40%	56,55%
Stratēģiskais dalībnieks	62,24%	62,13%	62,01%	61,90%
Stabils dalībnieks	64,32%	64,27%	64,21%	64,16%
Aktīvais dalībnieks	75,35%	74,59%	73,83%	73,04%
Atvietošanas līmenis ar 45 gadu stāžu				
Konservatīvais dalībnieks	56,66%	57,23%	57,79%	58,36%
Dinamiskais dalībnieks	65,18%	64,53%	63,88%	63,23%
Stratēģiskais dalībnieks	71,08%	71,15%	71,21%	71,27%
Stabils dalībnieks	73,09%	73,22%	73,34%	73,46%
Aktīvais dalībnieks	83,78%	83,21%	82,64%	82,05%

8. tabula sniedz papildu ieskatu par prognozēto nepieciešamo darba stāžu Konservatīvajam, Dinamiskajam un Aktīvajam dalībniekam pie atlasītajiem pensiju iemaksu pārdalīšanas scenārijiem (14%/6%, 15%/5%).

8. tabula. Individuālajam dalībniekam nepieciešamā darba stāža aplēses, lai sasniegtu noteiktu atvietošanas līmeni

SECINĀJUMI

Lai analizētu Latvijas pensiju sistēmas stabilitāti un tās ilgtspēju makroekonomiskā un mikroekonomiskā skatījumā, pētījuma ietvaros tika izstrādāts daudzfaktoru analīzes makroekonomiskais modelis. Tā rezultāti rāda, ka visilgāk – līdz pat 2071. gadam – pozitīvs speciālā budžeta kumulatīvais saldo saglabātos scenārijā, kurā no 20% iemaksām 16% tiek novirzīti 1. pensijas līmenim un 4% – 2. pensijas līmenim. Modeļa prognozes arī norāda, ka pensiju sistēmas fiskālā stabilitāte varētu tikt nodrošināta līdz 2050. gadam pie pārdales scenārija robežās no 14%/6% līdz 15%/5%. Mikroekonomiskajā skatījumā šādā scenārijā pensiju sistēmas dalībniekiem prognozētais ienākumu atvietošanas līmenis no dalības 1. un 2. līmenī pie 40 gadu darba stāža varētu sasniegt aptuveni 50%, kas atbilst OECD valstu vidējam bruto atvietošanas līmenim valsts fondēto pensiju sistēmās¹¹.

Būtiska nozīme pensiju kapitāla veidošanā ir arī individuālo pensiju dalībnieku izvēlēm attiecībā uz tā pārvaldību. Tas ietver gan 2. pensiju līmeņa plāna un/vai pārvaldnieka maiņu nepieciešamības gadījumā, gan arī iemaksu veikšanu 3. pensiju līmenī pašam vai ar darba devēja atbalstu, kas var veicināt pensiju kapitāla pieaugumu un augstāku ienākumu atvietošanas līmeni, sasniedzot pensijas vecumu.

Pētījuma ietvaros tika modelēts aktīvas iesaistes scenārijs, kurā pensiju sistēmas dalībnieks papildu obligātajām iemaksām 1. un 2. līmenī veic iemaksas arī 3. līmenī 10% apjomā no bruto algas noteiktā darba stāža posmā. Šādā scenārijā, pieņemot, ka 2. un 3. pensiju līmeņa ienesīgums ilgtermiņā pārsniedz dalībnieka vidējās algas pieauguma tempu, dalībniekam ar 45 gadu darba stāžu ir iespējams sasniegt atvietošanas līmeni līdz pat 83%.

Zemāk detalizēti tiek sniegti šajā pētījumā iegūtie rezultāti un attiecīgi secinājumi:

1. Latvijas iedzīvotāju vecuma struktūras izmaiņas, kuru rezultātā strādājošo īpatsvars pret pensijas vecuma iedzīvotājiem ir turpinājies un nākotnē turpinās kristies, pēdējo 30 gadu laikā publiskā un politiskā retorikā tiek uzskatīts par galveno izaicinājumu Latvijas pensiju sistēmas fiskālās ilgtspējas saglabāšanai.

Latvijas pensiju sistēmas reforma, kuras rezultātā 2001. gadā tika ieviests 2. pensiju līmenis un izveidoti individuālie pensiju konti 1. pensiju līmenī katram sistēmas dalībniekam, mainīja pensiju kapitāla veidošanas struktūru. Reformas rezultātā pensiju kapitāls tiek veidots arī individuālos fondētajos uzkrājumos, šādi mazinot demogrāfisko faktoru radītos riskus un pakāpeniski pārvirzot daļu atbildības par uzkrājuma veidošanu no valsts uz sistēmas dalībniekiem.

¹¹ OECD (2023), *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

Vienlaikus 1. pensiju līmeņa individuālo kontu sistēma saglabā saikni starp veiktajām iemaksām un nākotnes pensiju saistībām, kas tiek finansētas no nodarbināto iemaksām sistēmā.

2. Kvantitatīvā izteiksmē šī riska mazināšana tiek īstenota, līdzsvarojot 20% iemaksu pārdales proporciju starp 1. un 2. pensiju līmeni pensiju sistēmas individuālajos kontos.

1. pensiju līmenī iemaksu apjoms tiek noteikts tā, lai:

- 1) makroekonomiskā līmenī nodrošinātu tekošo vecuma pensiju izmaksu segšanu fiskālās telpas ietvaros;
- 2) uzkrātās nākotnes pensiju saistības nepārsniegtu apjomu, ko ilgtermiņā būs iespējams segt no nākotnes strādājošo iemaksām, saglabājot pensiju budžeta kumulatīvo saldo pozitīvu.

Savukārt 2. pensiju līmeņa iemaksu proporcija dod iespēju katram pensiju sistēmas dalībniekam papildus uzkrāt un palielināt savu pensiju kapitālu, vienlaicīgi mazinot zemas pensijas risku, vērtējot to no individuālā pensiju sistēmas dalībnieka viedokļa – caur personīgo ienākumu atvietoējuma līmeni procentu izteiksmē.

3. Pētījuma ietvaros izstrādātais modelis rāda, ka pie iemaksu pārdales 1. pensiju līmenī 14–16% robežās, pozitīvais kumulatīvais saldo var saglabāties aptuveni līdz 2050. gadam. Savukārt pie 13% pārdales speciālā budžeta tekošais deficīts var iestāties jau ap 2030. gadu, un ap 2039. gadu var tikt pilnībā izlietots iepriekšējos gados uzkrātais pozitīvais kumulatīvais saldo.
4. Ņemot vērā, ka reformētā pensiju sistēma paredz individuālo kontu principu, kurā katrs sistēmas dalībnieks uzkrāj individuālo pensiju kapitālu, ir būtiski izvērtēt finanšu sviras optimālo līmeni arī no individuālā ienākumu atvietoējuma līmeņa perspektīvas. Lai vērtētu individuālā pensiju sistēmas dalībnieka sagaidāmo atvietoējuma līmeni individuālo sociālekonomisko lēmumu un aktivitāšu kontekstā, pētījumā tika definēti pieci dažādi pensiju sistēmas dalībnieku portreti atkarībā no finansiālās un investīciju aktivitātes un personīgās līdzatbildības darba stāža laikā.
5. Veicot individuālās prognozes, tika ņemti vērā makroekonomiskā modeļa rezultāti, fokusējoties uz scenārijiem ar iemaksu pārdali 2. pensiju līmenim 5–6% robežās. Šādā gadījumā sistēmas dalībnieks ar 45 gadu darba stāžu un

konservatīvu ieguldījumu pieeju var sasniegt gandrīz 60% atvietošanas līmeni, kas pārsniedz OECD dalībvalstu vidējo bruto atvietošanas līmeni 51% apmērā¹².

6. Lai būtiski palielinātu savu ienākumu atvietošanas līmeni, katram pensiju sistēmas dalībniekam ir svarīgi ilgtermiņā aktīvi sekot uzkrājumu dinamikai fondētajā un nefondētajā pensiju kapitālā. Tas nozīmē, ka noteiktos darba stāža posmos dalībniekam, ņemot vērā savu riska profilu un vecumu, ir jāpieņem izsvērti lēmumi par pensiju plāna un pārvaldnieka maiņu. Balstoties uz definēto sistēmas dalībnieku portretiem, šāda pieeja var palielināt ienākumu atvietošanas līmeni no 44% līdz 49% pie 35 gadu kopējā darba stāža, no 51% līdz 58% pie 40 gadu darba stāža un no 57% līdz 64% pie 45 gadu darba stāža.
7. Ja sistēmas dalībnieks vēlas sasniegt augstāku ienākumu atvietošanas līmeni īsākā darba stāžā nekā 45 gadi vai nodrošināt atvietošanu līdz pat 80%, ir ieteicams veidot papildu uzkrājumus 3. pensiju līmenī individuāli, ar darba devēja vai arodbiedrības atbalstu.
8. Modelēto scenāriju ietvaros, individuālam sistēmas dalībniekam ar 40 gadu darba stāžu, uzņemoties noteiktus riskus, aktīvi izvēloties atbilstošus 2. pensiju līmeņa plānus un ieguldot 3. pensiju līmenī, ienākumu atvietošanas līmenis var sasniegt līdz pat 80%. Nepievienojoties 3. pensiju līmenim, bet saglabājot aktīvu pieeju 2. līmeņa plānu izvēlē, atvietošanas līmenis var sasniegt aptuveni 60%. Savukārt, izvēloties pasīvu vai konservatīvu pieeju, līdzīgs atvietošanas līmenis var tikt sasniegts tikai pie 45 gadu darba stāža.
9. Pensiju kapitāla pieaugumu un modelēto atvietošanas līmeni būtiski ietekmē 2. un 3. pensiju līmeņa ienesīgums. Uzkrājuma pieaugums un pirktspējas saglabāšana nākotnē ir saistīti ar pensiju plānu ienesīgumu ilgtermiņā, kur tam jāpārsniedz algu (un attiecīgi iemaksu) pieauguma temps.
10. Vērtējot Latvijas pensiju sistēmu, tika analizēta tās stabilitāte un līdzsvars starp makroekonomiskajiem un mikroekonomiskajiem aspektiem (fiskālā budžeta stabilitāti un individuālā dalībnieka ienākumu atvietošanas līmeni). Pētījumā analizēto scenāriju rezultāti liecina, ka, pie esošajiem un prognozētajiem sociālekonomiskajiem un demogrāfiskajiem izaicinājumiem, līdzsvarotākie rezultāti novērojami gadījumos, kad 20% iemaksu pārdale starp pensiju līmeņiem ir robežās 14–15% 1. līmenim un 5–6% 2. līmenim. Modeļu rezultāti liecina, ka novirze ārpus šīm robežām var izraisīt speciālā budžeta deficīta iestāšanos jau ap 2030. gadu, kā arī samazināt individuālo ienākumu atvietošanas līmeni nākotnē.

¹² OECD (2023), *Pensions at a Glance 2023: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/678055dd-en>

Vienlaikus būtiski uzsvērt, ka svarīgs šīs stabilitātes priekšnosacījums ir kopējās 20% iemaksu likmes saglabāšana individuālā pensiju kapitāla veidošanai VSAOI iemaksu ietvaros.

PIELIKUMS

1. pielikums. Detalizēts atvietošanas līmeņa pārskats katram dalībnieka portretam

Atvietošanas līmenis ar 35 gadu darba stāžu								
Dalībnieka profils	2. pensiju līmenis	3. pensiju līmenis	Scenārijs (#)	Procentu sadalījums	Atvietošanas kopā	Atvietošanas 1. līmenis	Atvietošanas 2. līmenis	Atvietošanas 3. līmenis
Konservatīvais dalībnieks	12 gadi (33%) dinamiskajā 12 (33%) sabalansētajā 11 (33%) konservatīvajā	-	1	13/7	44,13%	29,78%	14,35%	0,00%
			2	14/6	44,37%	32,07%	12,30%	0,00%
			3	15/5	44,61%	34,36%	10,25%	0,00%
			4	16/4	44,85%	36,65%	8,20%	0,00%
Dinamiskais dalībnieks	31 gads (89%) dinamiskajā 4 (11%) konservatīvajā	-	5	13/7	49,79%	29,78%	20,01%	0,00%
			6	14/6	49,22%	32,07%	17,15%	0,00%
			7	15/5	48,65%	34,36%	14,29%	0,00%
			8	16/4	48,09%	36,65%	11,44%	0,00%
Stratēģiskais dalībnieks	19 gadi (56%) dinamiskajā 12 (33%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	16 (44%) gadi	9	13/7	52,37%	29,78%	17,00%	5,59%
			10	14/6	52,23%	32,07%	14,57%	5,59%
			11	15/5	52,09%	34,36%	12,14%	5,59%
			12	16/4	51,95%	36,65%	9,71%	5,59%
Stabilais dalībnieks	16 gadi (44%) dinamiskajā 15 (44%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	19 (56%) gadi	13	13/7	54,53%	29,78%	16,57%	8,18%
			14	14/6	54,45%	32,07%	14,21%	8,18%
			15	15/5	54,38%	34,36%	11,84%	8,18%
			16	16/4	54,30%	36,65%	9,47%	8,18%
Aktīvais dalībnieks	27 gadi (78%) dinamiskajā 4 (11%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	23 (67%) gadi	17	13/7	64,02%	29,92%	19,82%	14,28%
			18	14/6	63,48%	32,14%	17,06%	14,28%
			19	15/5	62,93%	34,36%	14,29%	14,28%
			20	16/4	62,37%	36,65%	11,44%	14,28%

Atvietojuma līmenis ar 40 gadu darba stāžu								
Dalībnieka profils	2. pensiju līmenis	3. pensiju līmenis	Scenārijs (#)	Procentu sadalījums	Atvietojums kopā	Atvietojums 1. līmenis	Atvietojums 2. līmenis	Atvietojums 3. līmenis
Konservatīvais dalībnieks	13 gadi (33%) dinamiskajā 13 (33%) sabalansētajā 14 (33%) konservatīvajā	-	1	13/7	50,30%	34,55%	15,76%	0,00%
			2	14/6	50,71%	37,20%	13,51%	0,00%
			3	15/5	51,12%	39,86%	11,25%	0,00%
			4	16/4	51,52%	42,52%	9,00%	0,00%
Dinamiskais dalībnieks	36 gadi (89%) dinamiskajā 4 (11%) konservatīvajā	-	5	13/7	59,11%	34,55%	24,56%	0,00%
			6	14/6	58,26%	37,20%	21,05%	0,00%
			7	15/5	57,40%	39,86%	17,54%	0,00%
			8	16/4	56,55%	42,52%	14,03%	0,00%
Stratēģiskais dalībnieks	22 gadi (56%) dinamiskajā 14 (33%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	18 (44%) gadi	9	13/7	62,24%	34,55%	19,41%	8,29%
			10	14/6	62,13%	37,20%	16,64%	8,29%
			11	15/5	62,01%	39,86%	13,86%	8,29%
			12	16/4	61,90%	42,52%	11,09%	8,29%
Stabilais dalībnieks	18 gadi (44%) dinamiskajā 18 (44%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	22 (56%) gadi	13	13/7	64,32%	34,55%	18,97%	10,80%
			14	14/6	64,27%	37,20%	16,26%	10,80%
			15	15/5	64,21%	39,86%	13,55%	10,80%
			16	16/4	64,16%	42,52%	10,84%	10,80%
Aktīvais dalībnieks	31 gads (78%) dinamiskajā 4 (11%) sabalansētajā 4 (11%) konservatīvajā	27 (67%) gadi	17	13/7	75,35%	34,70%	23,93%	16,72%
			18	14/6	74,59%	37,28%	20,59%	16,72%
			19	15/5	73,83%	39,86%	17,25%	16,72%
			20	16/4	73,04%	42,52%	13,80%	16,72%

Atvietošanas līmenis ar 45 gadu darba stāžu								
Dalībnieka profils	2. pensiju līmenis	3. pensiju līmenis	Scenārijs (#)	Procentu sadalījums	Atvietošanas kopā	Atvietošanas 1. līmenis	Atvietošanas 2. līmenis	Atvietošanas 3. līmenis
Konservatīvais dalībnieks	15 gadi (33%) dinamiskajā 15 (33%) sabalansētajā 15 (33%) konservatīvajā	-	1	13/7	56,66%	39,41%	17,26%	0,00%
			2	14/6	57,23%	42,44%	14,79%	0,00%
			3	15/5	57,79%	45,47%	12,33%	0,00%
			4	16/4	58,36%	48,50%	9,86%	0,00%
Dinamiskais dalībnieks	40 gadi (89%) dinamiskajā 5 (11%) konservatīvajā	-	5	13/7	65,18%	39,41%	25,78%	0,00%
			6	14/6	64,53%	42,44%	22,09%	0,00%
			7	15/5	63,88%	45,47%	18,41%	0,00%
			8	16/4	63,23%	48,50%	14,73%	0,00%
Stratēģiskais dalībnieks	25 gadi (56%) dinamiskajā 15 (33%) sabalansētajā 5 (11%) konservatīvajā	20 (44%) gadi	9	13/7	71,08%	39,41%	20,79%	10,89%
			10	14/6	71,15%	42,44%	17,82%	10,89%
			11	15/5	71,21%	45,47%	14,85%	10,89%
			12	16/4	71,27%	48,50%	11,88%	10,89%
Stabilais dalībnieks	20 gadi (44%) dinamiskajā 20 (44%) sabalansētajā 5 (11%) konservatīvajā	25 (56%) gadi	13	13/7	73,09%	39,41%	20,37%	13,32%
			14	14/6	73,22%	42,44%	17,46%	13,32%
			15	15/5	73,34%	45,47%	14,55%	13,32%
			16	16/4	73,46%	48,50%	11,64%	13,32%
Aktīvais dalībnieks	35 gadi (78%) dinamiskajā 5 (11%) sabalansētajā 5 (11%) konservatīvajā	30 (67%) gadi	17	13/7	83,78%	39,56%	25,17%	19,05%
			18	14/6	83,21%	42,51%	21,65%	19,05%
			19	15/5	82,64%	45,47%	18,13%	19,05%
			20	16/4	82,05%	48,50%	14,50%	19,05%

finance.rbs.lv

Funded by
the European Union
NextGenerationEU

RBS RIGA BUSINESS SCHOOL
Riga Technical University

BALTIC
FINANCE
CENTER